ЗАЦВЯРДЖАЮ
Начальнік галоўнага ўпраўлення
па адукацыі
Магілёўскага аблвыканкама
_________ А.Б.Заблоцкі
"18" кастрычніка 2023 г.

ЗАДАННІ
для правядзення рэспубліканскай алімпіяды па вучэбных прадметах "Беларуская мова" і "Беларуская літаратура"

КОМПЛЕКСНАЯ РАБОТА

Дата правядзення: 31 кастрычніка 2023 г.
Час выканання заданняў: 10.00 – 13.00.

X клас

Заданні	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**Усяго**
Балы											

Заданне 1. У беларускай мове для наймення кветак выкарыстоўваецца шэраг слоў, запазычаных з лацінскай мовы ці праз яе пасярэдніцтва. Запішыце назвы гэтых кветак па-беларуску.

Максімальная колькасць балаў – 6.

Назвы кветак па-латыні	**Пераклад на беларускую мову**
chrysanthemum	
cichorium	
gladiolus	
hyacinthus	
jasminus	
matthiola	

Заданне 2. Унутраная форма слова – гэта прыкмета, якая ляжыць у аснове наймення. Напрыклад, унутранай формай назвы *падснежніка* з'яўляецца тое, што гэта кветка расце пад снегам.

Назавіце стравы і прадукты, якія маюць указаную ўнутраную форму.

Максімальная колькасць балаў – 6.

Унутраная форма	**Страва; прадукт**
з дабаўленнем крыві	
з прэснага цеста	
звараны з круп	
зробленая з вантробаў	
на мёдзе	
у яе мачаюць (макаюць) іншыя прадукты	

Заданне 3. Варыянтамі слова называюць такія яго разнавіднасці, якія адрозніваюцца фанетычнымі, марфалагічнымі ці іншымі асаблівасцямі, аднак не маюць адрозненняў у лексічным значэнні і могуць свабодна ўзаемазамяняцца ў кантэксце.

Фанетычныя варыянты слова адрозніваюцца гукамі, акцэнтныя – месцам націску. Размяркуйце прапанаваныя пары слоў у табліцы:

бу́йны – буйны́, веснавы́ – вясно́вы, гайса́ць – го́йсаць, дрэ́ўка – дрэ́ўца, кайда́ны – кайданы́, кмен – кмін, кры́лца – кры́льца, па́мятаць – памята́ць, пры́ме́та – прыкме́та, слата́ – сло́та, стральба́ – стрэ́льба, ця́жкі – цяжкі́.

Максімальная колькасць балаў – 6.

Варыянты слова			Не з’яўляюцца варыянтамі аднаго слова
фанетычныя	акцэнтныя	акцэнтна-фанетычныя	

Заданне 4. Фіналь (канцавая частка слова) *-ха* ўласціва словам сучаснай беларускай мовы. Прывядзіце па адным прыкладзе слоў з гэтай фіналлю, якія адпавядаюць указанай у табліцы характарыстыцы.

Максімальная колькасць балаў – 6.

Характарыстыка слова	Слова з фіналлю *-ха*
невытворнае слова	
слова з нулявым суфіксам	
назоўнік з суфіксам *-х-*	
назоўнік з суфіксам *-ах-*	
назоўнік з суфіксам *-ух-*	
складанае слова	

Заданне 5. Выпішыце са сказаў фразеалагізмы са структурай словазлучэння, вызначыце від падпарадкавальнай сувязі кампанентаў фразеалагізма і яго сінтаксічную ролю.

Максімальная колькасць балаў – 6.

1. Вучыцеся, дзеці! За прыгожыя вочы высокіх адзнак ніхто не ставіць.
2. Коні ў хляве былі слабыя, проста ад ветру валіліся.
3. Дырэктар запрасіў свавольніка вучня на два словы.
4. А яна – такой бяды! – адразу выйшла замуж.
5. Ніяк не вазьму ўцям, чаму ты не хочаш паступаць ва ўніверсітэт.
6. У горадзе Янка сустрэў шмат аматараў пагрэць рукі.

№	Фразеалагізм	Від падпарадкавальнай сувязі	Роля ў сказе
1			
2			
3			
4			
5			
6			

Заданне 6. Выберыце ў кожным сказе правільную словаформу і запішыце яе ў калонцы справа.

Максімальная колькасць балаў – 6.

№	Сказ	Правільная словаформа
1	– Сёння на ўроку мы *(рашым, рошым, рэшым)* некалькі складаных задач, – паведаміла настаўніца матэматыкі.	
2	За гераічны ўчынак хлопец быў узнагароджаны *(медалем, медалём, медаллю)*.	
3	За *(паўтара, паўтары, паўтарыма)* тыднямі адпачынку пачаліся працоўныя будні.	
4	Яны хацелі набыць сабе кватэру, але не хапіла *(грашэй, грошай, грошаў)*.	
5	(*Урадлівейшыя, найўрадлівейшыя, найбольш ўрадлівыя*) глебы ў Беларусі знаходзяцца ў Нясвіжскім раёне.	
6	Бацькі любілі расказваць сваякам аб (*дачцэ, дочкі, дочцы*).	

Заданне 7. У Рэспубліцы Беларусь прынята прысвячаць кожны новы каляндарны год якой-небудзь важнай грамадскай ідэі. Перакладзіце на беларускую мову інфармацыю пра 2021 год, ужываючы, дзе трэба, вялікую літару.

Максімальная колькасць балаў – 6.

Президент беларуси подписал указ № 1 «об объявлении 2021 года годом народного единства». Решение принято в целях консолидации общества, сплочения белорусского народа на основе идей суверенитета и независимости страны.

Согласно указу совет министров совместно с облисполкомами и минским горисполкомом должен разработать и утвердить республиканский план мероприятий по проведению года народного единства, а также обеспечить координацию деятельности государственных органов, других организаций по выполнению этого плана.

Заданне 8. Сярод фактаў, звязаных з характарыстыкай цвёрдых форм верша, знайдзіце памылковыя і адзначце іх кружочкам.

Максімальная колькасць балаў – 6.

Цвёрдыя формы верша	Факты
Санет	1. Складаецца з 14 радкоў. 2. Часцей за ўсё пішацца анапестам. 3. Нярэдка выкарыстоўваў у сваёй творчасці Максім Багдановіч. 4. Ключ санета – апошнія два радкі верша.
Трыялет	1. Паўтараюцца першы і апошні радкі, а таксама трэці і сёмы. 2. Складаецца з васьмі радкоў. 3. Адносіцца да ліра-эпасу. 4. Назва паходзіць ад таго, што адзін радок паўтараецца тройчы.
Актава	1. Рыфмаграма актавы: *абабабвв*. 2. У двух апошніх радках акцэнтуецца ўвага на ідэі твора. 3. Адносіцца да лірыкі. 4. Гэта адна з любімых форм Якуба Коласа, таму ён часта выкарыстоўваў яе ў сваёй творчасці.

Заданне 9. Па ўрыўку пазнайце твор і назавіце яго аўтара.

Максімальная колькасць балаў – 6.

А	Пячнік нічога не зразумеў. Ды, відаць, і не чуў. Бледны, без шапкі на лысіне, аброслы сівеючай шчэццю, ён упёрся ў немца скамянелымі вачыма і маўчаў. Толькі бяскроўныя губы перасмыкаліся, як ад нязбытнага жадання гаварыць. Улетку ён рабіў зондэрфюрэру печы. Знайшлі яго і прывялі, вядомага на ўсю ваколіцу. Пяць раніц дзяжурны жандар абшукваў яго і кожны раз аднолькава весела знаходзіў у кішэнях майстра тое самае крэсіва, самасад і кавалак чорнага хлеба. А печы атрымаліся выдатныя. Кухар хваліць пліту, а сам зондэрфюрэр – грубку з белай кафлі. Вось і цяпер ён ледзь не заахкаў на ўспамін аб яе гладкай цеплыні.
Б	Доўгі дзень прайшоў – і не ўгледзіць калі. Схадзіў Архіп у поле, пабыў у лесе, даведаўся дзе-каго з бліжэйшай радні, абгледзеў сад. Увечары ён захацеў беспрыменна ісці начаваць у новую хату. Узяў кажух, табаку, падушку. Бацьку таксама пажадалася пайсці з сынам: пайшоў і ён. Новая хата была ў канцы саду, недалёчка ад шляху і блізка к рэчцы. Пабудавана была добра; Архіп ладна зарабляў леташні год урокамі, у сябе грошы меў і яшчэ сабраў бацькам на хату. Пайшлі, агледзеліся. Бацька паклаўся на халодненькай грубцы, а студэнт лёг на лаўцы каля акна. Дзверы ён запёр, а акно, дзе ляжаў, адчыніў для свежага паветра. Пад акном шамацела лісце на яблыньках і дулях. На небе збіраліся хмары, недзе далёка-далёка бліскала маланнне.
В	"Бывай, Сашок, бывай! Не плач. Я ніколі не забуду цябе – ты дала мне столькі шчасця! Я на крылах прылячу да цябе. Праз год. Гэта хутка, вельмі хутка..." Постаць Сашы знікла. Больш Пятро не мог убачыць яе. Ён уздыхнуў і падняў з зямлі свой партфель...
Г	На пяцьдзясят вёрст выгінастага рэчышча быў толькі адзін паром, на вярсту вышэй ад горада. Яго нельга было аддаць у рукі паўстанцам, якія маглі б такім чынам парушыць сувязь паміж часцямі карных войск і біць іх паасобку. Дзеля гэтага на левы, процілеглы гораду бераг Дняпра генерал Фікельмонт выслаў роту выпрабаваных у баях салдат пад камандай капітана <…>.

Урывак	Назва твора	Аўтар
А		
Б		
В		
Г		

Заданне 10. Запішыце тры апавяданні пра дзяцей, якія вы вывучалі на ўроках беларускай літаратуры, а таксама аўтараў гэтых твораў.

Назавіце шэсць агульных рыс гэтых твораў, акрамя ўжо названых.

Максімальная колькасць балаў – 6.

№	Назва твора	Аўтар
1		
2		
3		

Агульныя рысы:

1. *Героямі з'яўляюцца дзеці.*
2. *Жанр – апавяданне.*
3. ______
4. ______
5. ______
6. ______
7. ______
8. ______

ЗАЦВЯРДЖАЮ
Начальнік галоўнага
ўпраўлення
па адукацыі
Магілёўскага аблвыканкама
____
А.Б.Заблоцкі
“18” кастрычніка 2023 г.

ЗАДАННІ
для правядзення рэспубліканскай алімпіяды
па вучэбных прадметах “Беларуская мова” і “Беларуская літаратура”

ВОДГУК

Дата правядзення: 30 кастрычніка 2023 г.
Час выканання заданняў: 10.00 – 14.00.

X клас

* * *

Будзе слоту абвяшчаць прагноз,
Лістабой учыніць ператруску.
Песняй, што расчуліла да слёз,
Я прыму цябе па-беларуску.

Краю блаславёнага дачка,
Дзякуй лёсу,
маю не ў нагрузку –
Зорны крыж Мацея Бурачка...
Ты ўва мне прызнаеш беларуску?

Сто разоў шукай другой красы,
А тым больш што свет даўно не вузкі!
...Ды калі ты не бязродны сын –
Гавары са мной па-беларуску.

Час – вар’ят, шалёнае таксі.
Толькі ўсё ж не мыслю я аб спуску.
Кажаш, што магілы зараслі?
Памаўчы са мной па-беларуску.

Яўгенія Янішчыц
1984